

**Skupština Crne Gore
Parlamentarni institut
Istraživački centar**

Komparativni pregled:

Zakon o parlamentu: pravni osnov i organizacija rada parlamenta

Podgorica, decembar 2019. godine

Broj: 16/2019

Klas. br: 00-52-4/19-

Datum: decembar 2019. godine

Pripremio: Istraživački centar Skupštine Crne Gore

** Istraživački centar Skupštine Crne Gore, prilikom izrade istraživačkih radova, koristi se javno dostupnim podacima i podacima iz baza ograničenog pristupa, strogo vodeći računa o kredibilitnosti izvora. Centar ulaže sve razumne napore da informacije sadržane u istraživačkom radu budu tačne i potpune, ali ne snosi odgovornost za eventualnu netačnost i nepotpunost istih. Istraživački radovi se koriste samo u svrhu za koju su izrađeni, a u skladu sa Pravilima o izradi istraživačkih radova. Stavovi izrečeni u tekstu ne predstavljaju zvaničan stav Skupštine Crne Gore, niti neophodno drugih institucija ili organizacija čiji se podaci koriste za izradu rada.*

*** Svi pojmovi upotrijebljeni u istraživačkom radu u muškom gramatičkom rodu obuhvataju muški i ženski rod lica na koja se odnose.*

SADRŽAJ

UVOD.....	4
1. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA	5
2. PARLAMENTI U KOJIMA POSTOJE POSLOVNIK I ZAKON O PARLAMENTU KAO PRAVNI OSNOV ZA FUNKCIONISANJE I UNUTRAŠNJU ORGANIZACIJU PARLAMENTA	6
2.1 Mađarska.....	6
2.2 Sjeverna Makedonija.....	7
2.3 Slovenija.....	10
2.4 Srbija.....	14
3. PARLAMENTI U KOJIMA SE POSLOVNIK USVAJA U FORMI ZAKONA	19
IZVORI INFORMACIJA.....	21

UVOD

Ustavni princip podjele vlasti i parlamentarne autonomije parlamentu daje pravo da sam uređuje sopstvenu unutrašnju organizaciju i način rada. Različite zemlje razvijaju parlamente i parlamentarne prakse na različite načine. Nadležnosti, organizacija i način rada parlamenta mogu, manje ili više detaljno, biti uređeni ustavom, specifičnim propisima koji bliže uređuju funkcionisanje parlamenta (poslovníkom), te nizom zakona. Poslovník, kao najčešći oblik pravnog akta koji u detalje uređuje organizaciju i način rada parlamenta, predstavlja „specifičan opšti pravni akt koji sadrži pravila o unutrašnjoj organizaciji parlamenta, pravima poslanika, kućnom redu i parlamentarnim procedurama”¹.

Tako i važeći *Ustav Crne Gore*² donesen 2007. godine ne uređuje u detalje organizaciona i proceduralna pitanja, već omogućava zakonodavnoj grani vlasti u Crnoj Gori da sama detaljnije uredi funkcionisanje i unutrašnju organizaciju. Međutim, pored organizacionih i proceduralnih pitanja, zakonodavnoj grani vlasti ostaje i pravo da detaljnije uredi i druga pitanja poput odnosa parlamenta sa drugim državnim organima, te obaveze subjekata i lica van parlamenta kao što su npr. dostavljanje informacija ili prisustvo sjednicama parlamenta ili njegovih tijela.

Neposredno nakon konstituisanja prvog saziva crnogorske Narodne skupštine, 1906. godine, usvojen je *Zakon o poslovnom radu u Narodnoj skupštini*. Ovo je bio prvi zakon koji je usvojila Skupština. Danas, unutrašnja organizacija i način rada Skupštine Crne Gore regulisani su posebnim aktom, tj. *Poslovníkom Skupštine Crne Gore*³, budući da je *Ustavom Crne Gore* predviđeno da Skupština donosi poslovnik većinom glasova svih poslanika, što je zahtjev koji ukazuje na značaj koji se ovom aktu pridaje u crnogorskom pravnom sistemu.

Na zahtjev poslanika, a u vezi sa postojanjem zakona o parlamentu u evropskim zemljama, Istraživački centar je analizirao javno dostupne informacije za 25 zemalja (**Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Litvanija, Mađarska, Malta, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunija, Sjeverna Makedonija, Slovenija, Srbija, Španija i Ujedinjeno Kraljevstvo**). Podaci u vezi sa navedenom tematikom prikupljeni su analizom pravnog okvira koji uređuje pitanje funkcionisanja i unutrašnje organizacije parlamenata.

S obzirom na to da su kod većine analiziranih zemalja organizacija i nadležnosti zakonodavne grane vlasti uređene poslovnícima, što nije predmet istraživanja, Istraživački centar je prikupio, sistematizovao i obradio podatke u vezi sa organizacijom i načinom rada parlamenata u pojedinim zemljama regiona i zemljama Evropske unije, i to parlamenata u kojima je organizacija rada parlamenta regulisana **poslovníkom i zakonom o parlamentu** (*Mađarska, Sjeverna Makedonija, Slovenija, Srbija*), te parlamenata u kojima se **poslovník o radu donosi u obliku zakona** (*Austrija, Češka, Estonija, Letonija, Slovačka, Švedska*). Budući da Parlament **Sjeverne Makedonije**, Narodna skupština **Mađarske**, Državni zbor **Slovenije** i Narodna skupština Republike **Srbije** osim poslovníka imaju i zakon o parlamentu, ovaj dokument sadrži detaljniji pregled odredaba u vezi sa parlamentarnim procedurama sadržanim u zakonima navedenih zemalja.

¹ Marijana Pajvančić „Parlamentarno pravo”, Fondacija Konrad Adenauer, Beograd, 2008.

² Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore”, br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013), <http://skupstina.me/images/dokumenti/ustav-crne-gore.pdf> (10.12.2019)

³ Poslovník Skupštine Crne Gore (“Sl. list CG” broj 59/17), http://skupstina.me/images/dokumenti/Poslovník_-_pre%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni_tekst.pdf (10.12.2019)

1. GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

Uporedna parlamentarna iskustva u analiziranim zemljama pokazuju da su **ključna pitanja u vezi sa organizacijom i načinom rada**, poput nadležnosti i mandata parlamenta, prava i dužnosti poslanika, te konstituisanja i zasijedanja, **najčešće sadržana u ustavu** zemalja, dok su **parlamentarne procedure detaljno uređene poslovníkom**.

Većina parlamenata evropskih zemalja proceduralna pitanja i pitanja organizacije definišu **poslovníkom kao posebnim aktom parlamenta** (*Albanija, Belgija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Danska, Finska, Francuska, Grčka, Holandija, Hrvatska, Italija, Kipar, Litvanija, Mađarska, Malta, Norveška, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunija, Sjeverna Makedonija, Slovenija, Srbija, Španija i Ujedinjeno Kraljevstvo*), dok određeni broj parlamenata ova pitanja uređuje **poslovníkom koji se usvaja u formi zakona** (*Austrija, Češka, Estonija, Letonija, Slovačka i Švedska*).

Mali broj parlamenata, **osim poslovníkom**, definiše organizaciju i svoj način rada, ali i druga pitanja od značaja, **zakonom o parlamentu** (*Parlament Sjeverne Makedonije, Narodna skupština Mađarske, Parlament Slovenije i Narodna skupština Republike Srbije*).

Međutim, pojedine zemlje iako nemaju poseban zakon o parlamentu imaju **posebne zakone ili pravila kojim regulišu status, prava i obaveze poslanika ili rad anketnih odbora**. Tako, na primjer, u Austriji postoji *Poslovník o radu anketnih odbora*, kao aneks *Federalnog zakona o Poslovníku Donjeg doma*. Sa druge strane, u **Poljskoj** su prava i dužnosti poslanika regulisani *Zakonom o vršenju funkcije poslanika i senatora* koji, između ostalog, sadrži odredbe u vezi sa polaganjem zakletve za vršenje poslaničke i senatorske funkcije, pravom na imunitet, uslovima za obavljanje poslaničke i senatorske funkcije i slično. U **Njemačkoj**, *Zakon o pravnom statusu poslanika Bundestaga* garantuje slobodu izvršavanja mandata i utvrđuje prava i dužnosti poslanika. Zakonom su definisana pitanja poput sticanja i gubitka statusa poslanika, odsustva za pripremu izbora, pravnog statusa državnog službenika izabranog za poslanika, zarade i mjesečne naknade za obavljanje poslaničke funkcije, službenih putovanja, prelaznog novčanog dodatka nakon prestanka obavljanja poslaničke funkcije, prava na penziju, subvencija doprinosa za zdravstveno osiguranje u slučaju bolesti, pitanja nezavisnosti u obavljanju funkcije poslanika, obaveze povjerljivosti i nakon isteka mandata, kao i procedure formiranja, nadležnosti i organizovanja klubova poslanika. Osim toga, u **Hrvatskoj** se *Zakonom o pravima i dužnostima poslanika u Hrvatskom saboru* dodatno uređuju prava i dužnosti poslanika koja se odnose na platu, penziju, nadoknade i ostala primanja na osnovu obavljanja poslaničke funkcije u odnosu na *Poslovník Hrvatskog sabora*. U **Sloveniji** su položaj, prava i obaveze poslanika, materijalni uslovi rada, kao i način pružanja stručne pomoći uređeni *Zakonom o poslanicima*.

Interesantno je da **ustavi** pojedinih zemalja **detaljnije uređuju određena pitanja u vezi sa organizacijom i radom parlamenta** (*Češka, Danska, Finska, Mađarska, Njemačka, Poljska, Slovačka*). *Ustavom Finske* je, na primjer, predviđeno formiranje određenih stalnih odbora i broj članova u tim odborima, pravo poslanika da postavljaju pitanja premijeru i ministrima, podnošenje interpelacije, postupak razmatranja predloga zakona na plenarnoj sjednici i sl. Takođe, *Ustav Poljske* sadrži odredbe koje se tiču procedure razmatranja predloga zakona u okviru tri čitanja i procedure podnošenja amandmana. **Njemačka**, npr, *Ustavom* uređuje nadležnosti odbora, javnost sjednica, pravo zahtijevanja prisustva članova Vlade, te pravo na nadoknadu poslanika.

U nastavku rada predstavljen je komparativni pregled u vezi sa pravnim osnovom za funkcionisanje i unutrašnju organizaciju parlamenta, odnosno parlamentima u kojima postoje poslovník i zakon o parlamentu, te parlamentima u kojima se poslovník usvaja u formi zakona.

2. PARLAMENTI U KOJIMA POSTOJE POSLOVNIK I ZAKON O PARLAMENTU KAO PRAVNI OSNOV ZA FUNKCIONISANJE I UNUTRAŠNJU ORGANIZACIJU PARLAMENTA

2.1 Mađarska

*Način funkcionisanja, organizacija i status Skupštine Mađarske, osim Ustavom⁴, uređeni su Zakonom o Narodnoj skupštini Mađarske⁵, te Rezolucijom Skupštine u vezi sa pojedinim odredbama Poslovnika⁶. Budući da je Ustavom Mađarske⁷ predviđeno da pitanja kao što su učešće nacionalnih manjina u radu Narodne skupštine, pravni status i zarade poslanika, imunitet, konflikt interesa, policijska i disciplinska ovlaštenja predsjednika Skupštine, sazivanje i rad Skupštine, kvorum, te odnos sa Vladom u vezi sa pitanjima EU **treba da budu uređena ustavnim zakonom**⁸ (eng. cardinal law), Narodna skupština je 2012. godine usvojila **Zakon o Narodnoj skupštini**. Suština Zakona bila je da zamijeni prethodno važeći Poslovnik Skupštine, te da uvede nove odredbe, poput onih o pravnom statusu i naknadama poslanika ili saradnji između Narodne skupštine i Vlade u vezi sa pitanjima koja se odnose na Evropsku uniju, koje su do tada bile regulisane posebnim zakonima.⁹ Dalje, **pitanja koja se tiču unutrašnjih procedura i funkcionisanja Narodne skupštine uređena su Rezolucijom u vezi sa pojedinim odredbama Poslovnika**¹⁰, koju je Narodna skupština, u skladu sa Ustavom¹¹, usvojila 2014. godine radi utvrđivanja određenih odredaba **koje nijesu navedene u Zakonu o Narodnoj skupštini**. U nastavku teksta predstavljen je kratak prikaz odredaba koje sadrže Zakon o Narodnoj skupštini i Rezolucija u vezi sa pojedinim odredbama Poslovnika.*

U pogledu **organizacije Narodne skupštine**¹², Zakon o Narodnoj skupštini detaljno predviđa nadležnosti i djelokrug rada predsjednika Skupštine, potpredsjednika, te ostalih funkcionera, način njihovog izbora, kao i trajanje mandata. U dijelu koji se odnosi na organizaciju, Zakon sadrži odredbe u vezi sa upotrebom imena i amblema Narodne skupštine, te nadležnostima Glavnog odbora (eng. *House Committee*), odnosno tijela Skupštine koje je nadležno za pripremu odluka. Predsjedavajući ovog tijela je predsjednik Skupštine, a članovi su potpredsjednici, šefovi parlamentarnih grupa i starješina parlamenta (eng. *Principal of the House*), kao i formiranjem stalnih, privremenih i anketnih odbora.

Dio Zakona koji se odnosi **na zasijedanje i sjednice** Narodne skupštine, sadrži odredbe u vezi sa sazivanjem Skupštine, konstitutivnom sjednicom, održavanjem i trajanjem redovnog i vanrednog zasijedanja, upotrebom službenog jezika tokom rasprave, licima

⁴ The Fundamental Law of Hungary (25 April 2011)

https://www.kormany.hu/download/f/3e/61000/TheFundamentalLawofHungary_20180629_FIN.pdf (4.12.2019)

⁵ Act XXXVI of 2012 on the National Assembly on 16 April 2012

<https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Act+XXXVI+of+2012+on+the+National+Assembly/b53726b7-12a8-4d93-acef-140feef44395> (4.12.2019)

⁶ Resolution 10/2014. (II. 24.) OGYon certain provisions of the Rules of Procedure

<https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Resolution+on+certain+provisions+of+the+Rules+of+Procedure/968f2e08-f740-4241-a87b-28e6dc390407> (4.12.2019)

⁷ The Fundamental Law, Article 2 (2), Article 4 (2,5), Article 5 (4,7,8,9), Article 7(3), Article 19

⁸ Ustavni zakon u smislu zakona koji ima snagu ustava i uređuje pitanja koja spadaju u ustavnu materiju. Pravna enciklopedija, Savremena administracija, 1979, Beograd

⁹ Hungarian National Assembly, General information: The organisation of the National Assembly (Act on the National Assembly)

<https://www.parlament.hu/web/house-of-the-national-assembly/forming-the-national-assembly> (4.12.2019)

¹⁰ Resolution 10/2014. (II. 24.) OGYon certain provisions of the Rules of Procedure.

¹¹ Ustav u članu 5 (stav 7) predviđa da Narodna skupština uspostavlja pravila funkcionisanja i redosljed rasprava odredbama Poslovnika koji se usvaja glasovima dvije trećine prisutnih poslanika.

¹² Za detaljne informacije o organizaciji vidjeti poglavlja Zakona I – IIIa.

koja imaju pravo da prisustvuju sjednicama Skupštine i radnih tijela, interpelacijama i pitanjima i rezolucijama koje Narodna skupština usvaja prilikom izbora javnih funkcionera, u skladu sa javnim pravom. Takođe, sastavni dio poglavlja su odredbe koje se odnose na **održavanje reda** tokom rasprave i disciplinska ovlašćenja, uključujući **policijska ovlašćenja koja ima predsjednik Narodne skupštine**¹³, kao što je predviđeno Ustavom. Kada je riječ **o javnosti rada Skupštine**, Zakonom su regulisana pitanja u vezi sa otvorenošću sjednica za javnost, uključujući sjednice radnih tijela, kao i prenosom sjednica. Osim toga, propisana je i obaveza objavljivanja dokumenata (predloga zakona, amandmana, izvještaja odbora i sl) na internet stranicama Narodne skupštine. Zakon sadrži poglavlje kojim je detaljno regulisana **saradnja između Narodne skupštine i Vlade u pogledu pitanja u vezi sa Evropskom unijom**, uključujući proceduru parlamentarnog nadzora, obavezu Vlade da dostavlja informacije, kao i analizu predloga zakona u smislu principa supsidijarnosti i proporcionalnosti. **Status poslanika** Narodne skupštine takođe je uređen Zakonom, uključujući pitanja koja se odnose na imunitet, konflikt interesa, obavezu prijavljivanja imovine, te zaradu i ostale naknade poslanika. Zakonom je propisana **struktura Službe Skupštine**, kao i nadležnosti, organizacija i **način funkcionisanja Parlamentarne garde**.

Osim toga, **u prilogu** Zakona nalaze se formulari za prijavu imovine, prihoda i ekonomskih interesa poslanika i članova njihovih domaćinstava i tekst zakletve članova Parlamentarne garde.

Sa druge strane, **Rezolucija u vezi sa pojedinim odredbama Poslovnika** sadrži pravila o formiranju i funkcionisanju parlamentarnih grupa, pravila u vezi sa održavanjem sjednica, poput utvrđivanja dnevnog reda, utvrđivanja kvoruma, redosljeda rasprava na sjednici, te redosljeda glasanja. Rezolucijom su, takođe, predviđena opšta pravila razmatranja predloga zakona, podnošenje amandmana, procedura razmatranja predloga zakona u radnim tijelima, izvještaji radnih tijela i slično, kao i posebna pravila za razmatranje predloga rezolucija, političkih deklaracija, odluka i inicijativa za sprovođenje državnog referenduma. Sastavni dio Rezolucije su i odredbe koje se odnose na proceduru razmatranja predloga budžeta, interpelacije i pitanja, određene procedure u vezi sa pitanjima EU, kao i pojedine odredbe u vezi sa statusom poslanika.

2.2 Sjeverna Makedonija

Predlog zakona o Parlamentu Makedonije, koji je podnijela grupa poslanika, usvojen je u avgustu 2009. godine u okviru redovne zakonodavne procedure. Jedan od događaja koji je prethodio usvajanju Zakona o Parlamentu bio je susret predsjednika Parlamenta Makedonije sa nekadašnjim predsjednicima Parlamenta u cilju rasprave o Predlogu zakona o Parlamentu.¹⁴ Zakonom je definisan niz značajnih pitanja, kao što su raspolaganje budžetom Parlamenta i nadležnosti Budžetskog savjeta, te funkcionisanje Parlamentarnog instituta kao posebne organizacione jedinice.

Zakon o Parlamentu Sjeverne Makedonije¹⁵ reguliše pitanja koja se odnose na organizaciju i funkcionisanje Parlamenta i radnih tijela, te parlamentarne procedure.

¹³ Predsjedavajući može narediti parlamentarnoj gardi da poslanika koji je isključen sa sjednice udalji sa govornice ukoliko poslanik ne želi da napusti govornicu bez obzira na to što ga je predsjedavajući opomenuo da to učini. Poslanik koji je isključen sa sjednice Parlamenta ili onaj poslanik čija su prava suspendovana nema pravo da pristupi govornici tokom perioda isključenja, a parlamentarna garda je zadužena za sprovođenje ove zabrane.

¹⁴ Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 01.01/2009 - 31.12/2009 <http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Godisen%20izvestaj%202009%200.pdf> (11.12.2019)

¹⁵ Закон за Собранието на Република Македонија,

Pitanja koja nijesu obuhvaćena Zakonom o Parlamentu, regulisana su Poslovníkom i Ustavom. U tom smislu, *Poslovník Parlamenta Sjeverne Makedonije*¹⁶ reguliše pitanja koja se odnose na održavanje sjednica, konstituisanje Parlamenta i način potvrđivanja mandata, izbore i imenovanja, prava i obaveze poslanika, poslanička pitanja, imunitet, formiranje radnih tijela, stalnih delegacija i parlamentarnih grupa za saradnju, izbor Vlade, izbor, imenovanje i razrješenje ostalih javnih funkcionera, procedure usvajanja zakona i ostalih akata, proceduru ratifikacije međunarodnih sporazuma, procedure za izmjenu ustava, te odnos sa Vladom, javnost rada i službu.

Osim toga, Zakonom o Parlamentu definisana su pitanja poput organizacije, uslova rada i imovinskog stanja poslanika, početka i završetka mandata poslanika i konflikta interesa, nadležnosti predsjednika i potpredsjednika, parlamentarnih saslušanja, budžeta Parlamenta, parlamentarnog TV kanala, kontakta poslanika sa građanima u izbornoj jedinici, potpisivanja i proglašavanja dokumenata, službe parlamenta, funkcionisanja Parlamentarnog instituta kao specijalne organizacione jedinice, te održavanje reda u Parlamentu.

U skladu sa Zakonom o Parlamentu, Parlament je predstavničko tijelo i nosilac zakonodavne vlasti u državi. Poslanici se biraju na period od četiri godine na opštim, neposrednim i slobodnim izborima, tajnim glasanjem, predstavljaju građane i u Parlamentu odlučuju prema sopstvenom uvjerenju. Sjedište Parlamenta je u Skoplju, a Parlament ima svoj pečat.

Zakon o Parlamentu definiše i pitanje **organizacije, uslova rada i imovinskog stanja poslanika**. Stoga, mandat poslanika, koji potvrđuje Parlament, počinje potvrđivanjem i traje do potvrđivanja mandata novoizabranim poslanicima, najduže četiri godine. Potvrđivanjem mandata poslanik stiče prava i obaveze predviđene Ustavom, Zakonom, Poslovníkom i ostalim propisima i opštim aktima.

U skladu sa Zakonom, poslanici u Parlamentu organizovani su u **parlamentarne grupe** koje moraju biti sastavljene od najmanje pet poslanika koji pripadaju jednoj ili više političkih partija dok poslanik može biti član samo jedne parlamentarne grupe. Parlamentarna grupa imenuje koordinatora parlamentarne grupe i dva zamjenika. Parlamentarna grupa ima pravo na upotrebu posebne kancelarije, u zavisnosti od broja poslanika dok podršku radu i funkcionisanju parlamentarnih grupa obezbjeđuju Služba Parlamenta i posebne organizacione jedinice za podršku poslanicima. Osim toga, poslanici se mogu organizovati u **poslanički klub**.

Kada su u pitanju **informacije o imovinskom stanju poslanika**, poslanici su u obavezi da 30 dana od dana potvrđivanja mandata prijave imovinu putem obrasca za prijavu imovine koji sadrži detaljan popis nepokretnosti, pokretnosti veće vrijednosti, akcija, potraživanja i dugovanja, kao i ostale imovine u svom vlasništvu ili vlasništvu porodice. Poslanici su dužni da navedu razloge za kupovinu prijavljene imovine i podnesu izjavu, koju je verifikovao notar, da se odriču zaštite bankovne tajne u vezi sa svim računima u nacionalnim i stranim bankama.

U pogledu **parlamentarnog nadzora**, Zakon predviđa detaljnu proceduru u vezi sa vršenjem parlamentarnog nadzora i održavanjem nadzorinih saslušanja. Nadzorno saslušanje održava se u cilju prikupljanja informacija i mišljenja u okviru nadležnosti

<https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/ZAKON%20ZA%20SOBRANIETO%20NA%20RM.pdf> (5.12.2019)

¹⁶ Деловник на Собранието на Република Македонија,

<https://www.sobranie.mk/content/Delovnik%20na%20RM/DelovniknaSRMPrecistentekstAvgust13.pdf> (5.12.2019)

relevantnih radnih tijela u vezi sa utvrđivanjem i primjenom politika, sprovođenjem zakona i ostalih aktivnosti Vlade i državnih organa/tijela. Nadzorno saslušanje sprovodi relevantno radno tijelo Parlamenta koje u tu svrhu na sjednicu može pozvati ovlašćene predstavnike Vlade i ostalih državnih organa i od njih zahtijevati informacije i objašnjenja u vezi sa temom nadzornog saslušanja. Finansijska sredstva za održavanje nadzornog saslušanja obezbjeđuju se iz sredstava Parlamenta opredijeljenih u budžetu države. Javnost mora biti informisana o održavanju nadzornog saslušanja putem internet stranica Parlamenta i televizijskog kanala Parlamenta.

Zakonom je definisano i pitanje **koordinacije rada Parlamenta** na taj način što se svakog ponedjeljka održava se redovni koordinacioni sastanak predsjednika i potpredsjednika Parlamenta i koordinatora parlamentarnih grupa. Predsjednik Parlamenta može održati ad hoc koordinacione sastanke sa potpredsjednicima Parlamenta i koordinatorima parlamentarnih grupa, ukoliko je to neophodno.

Kada je riječ o **raspolaganju sredstvima i budžetu Parlamenta**, Parlament u skladu sa Zakonom raspolaže i nabavlja sredstva koja su neophodna za vršenje nadležnosti a Budžetski savjet usvaja *Uredbu o nabavci, upravljanju i evidentiranju imovine Parlamenta*, dok je generalnom sekretaru Parlamenta povjerena nadležnost zaključivanja ugovora o prodaji, razmjeni, zakupu i nabavci sredstava u vezi sa imovinom Parlamenta, uz saglasnost predsjednika Parlamenta i prethodnim mišljenjem Budžetskog savjeta Parlamenta. Budžetski savjet Parlamenta čine predsjednik, zamjenik predsjednika i devet poslanika u zavisnosti od broja parlamentarnih grupa i broja poslanika koji čine parlamentarne grupe. Predsjednik Budžetskog savjeta mora biti jedan od potpredsjednika Parlamenta, dok je njegov zamjenik predsjednik Odbora za finansije i budžet.

U pogledu emitovanja programskih usluga namijenjenih prenosu aktivnosti Parlamenta, Parlament posjeduje **parlamentarni televizijski kanal** čija je svrha da informiše i edukuje građane o političkom životu putem parlamentarnog, edukativnog i građanskog programa. Parlamentarni TV kanal emituje programe koji promovišu društvenu koheziju, međuetnički suživot, kulturnu različitost i borbu protiv svih oblika diskriminacije i nudi programe koje reflektuju različitost u makedonskom društvu. U skladu sa Zakonom, Parlament osniva Savjet za parlamentarni kanal koji čine 11 poslanika, šest iz vladajuće i četiri iz opozicionih partija. Na predlog predsjednika Parlamenta, predsjednik Savjeta za parlamentarni kanal može biti potpredsjednik Parlamenta iz opozicije dok članovi Savjeta imaju zamjenike koje se biraju i predlažu na osnovu istih kriterijuma kao i članovi. Predstavnicima Radio-televizije Sjeverne Makedonije i, kada je to neophodno, stručnjaci u toj oblasti mogu učestvovati u funkcionisanju Savjeta, bez prava glasa. Savjet se sastaje najmanje jednom u tri mjeseca. Troškove razvoja programskog servisa namijenjenog prenosu aktivnosti Parlamenta pokriva sam Parlament.

Takođe, Zakonom je definisano i pitanje **kontakta poslanika sa građanima u izbornim jedinicama**. Parlament u saradnji sa jedinicama lokalne samouprave obezbjeđuje prostor za sastanke poslanika sa građanima u njihovim izbornim jedinicama. U tom cilju, svaki petak određen je za sastanke sa građanima i biračima. Parlament ne saziva sjednice petkom (plenarne sjednice, sjednice radnih tijela i aktivnosti parlamentarnih grupa za saradnju sa parlamentima ostalih zemalja), izuzev u hitnim i vanrednim situacijama. Finansijska sredstva za održavanje kontakata između poslanika i građana obezbjeđuju se iz sredstava Parlamenta opredijeljenih u budžetu države.

U pogledu **potpisivanja i proglašavanja akata**, u skladu sa Zakonom, tekstovi zakona se ne potpisuju, dok ostale akte koje usvaja Skupština potpisuje predsjednik. Akte koje usvajaju radna tijela potpisuje predsjednik radnog tijela koje je usvojilo akt. Novi usvojeni zakoni podnose se predsjedniku države na dan usvajanja kako bi potpisao Ukaz o proglašenju zakona. Predsjednik države potpisuje Ukaz o proglašenju zakona u roku od sedam dana od dana prijema zakona. Ukoliko predsjednik države odluči da ne potpiše Ukaz o proglašenju zakona, Parlament je u obavezi da ponovo razmatra zakon u skladu sa Poslovníkom u roku od 30 dana od dana usvajanja. Nakon ponovnog razmatranja zakona, amandmani mogu biti podnieti samo u odnosu na primjedbe predsjednika države.

Zakon definiše i **rad Službe**, propisujući da Služba Parlamenta obavlja stručne i ostale poslove za potrebe Parlamenta, radnih tijela i poslanika a na njenom čelu nalazi se generalni sekretar kojeg bira Parlament. Parlament može izabrati jednog ili više zamjenika generalnog sekretara. Zakonom je predviđeno da u cilju obavljanja zakonodavne, nadzorne, analitičko-istraživačke aktivnosti, Parlament osniva specijalnu organizacionu jedinicu, Parlamentarni institut. Specijalna organizaciona jedinica (Parlamentarni institut) predstavlja Istraživački centar koji pruža poslanicima blagovremena, objektivna i nepristrasna stručna istraživanja i analize za obavljanje parlamentarne funkcije. Parlamentarni institut saraduje sa državnim organima i ostalim institucijama kako bi na vrijeme obezbijedio materijale i informacije koje nijesu povjerljivog karaktera. Upravljanje i nadzor nad radom Parlamentarnog instituta vrši Administrativni savjet sačinjen od koordinatora parlamentarnih grupa, generalnog sekretara Parlamenta i ostalih predstavnika imenovanih u koordinaciji predsjednika sa potpredsjednicima i koordinatorima parlamentarnih grupa. Parlamentarni institut podnosi godišnji izvještaj o svom radu Administrativnom savjetu i predsjedniku Parlamenta.

2.3 Slovenija

*U Sloveniji je 22. oktobra 2019. godine usvojen **Zakon o Državnom zboru**¹⁷, kojim se uređuju organizacija i način rada Donjeg doma Parlamenta Slovenije. Zakon je stupio na snagu 20. novembra 2019. godine. Prema obrazloženju Vlade Republike Slovenije u vezi sa Predlogom zakona o Državnom zboru, osnovni ciljevi ovog zakona su obezbjeđivanje finansijske, administrativne i bezbjednosne autonomije te institucije, kao i jasno definisanje statusa generalnog sekretara, osnove za uređenje rada službe Državnog zbora, određenih specifičnih pitanja iz oblasti radnog prava, međunarodne saradnje, kao i drugih pitanja kojima se obezbjeđuje cjelovita zakonska uređenost funkcionisanja Državnog zbora kao državne institucije.¹⁸*

U skladu sa Zakonom, Državni zbor vrši zakonodavnu, izbornu i nadzornu funkciju u skladu sa Ustavom Republike Slovenije i zakonom, na način propisan Poslovníkom Državnog zbora. U vršenju svojih funkcija, Državni zbor je nezavisan i autonoman u definisanju svoje organizacije, načina rada, rada službe, kao i kada su u pitanju sredstva potrebna za njegov rad. U svom radu Državni zbor poštuje **princip otvorenosti** – njegov

¹⁷ Zakon o Državnom zboru, („Uradni list RS“ br. 66/19),

https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/ZakonODrzavnemZboru!/ut/p/z1/04_Sj9CPyKssy0xPLMnMz0vMAfIjo8zifnyCTD293Q0N_E1DTA0CXQ0twowsQw0t_I31wwkpiA|KG-AAjgb6BbmhigAsr1yv/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/ (4.12.2019)

¹⁸ Predlog mnenja o Predlogu zakona o Državnom zboru – prva obravnava https://www.iusinfo.si/Priloge/PRIPDZ/PRIPDZ101E0715VIIIIN9_7_1.PDF (11.12.2019)

rad je javan, dok se javnost rada obezbjeđuje na način koji se utvrđuje u skladu sa Poslovníkom.

Sredstva za rad utvrđuje sam Državni zbor, i čine sastavni dio budžeta Republike Slovenije. Visina sredstava utvrđuje se tako da omogućava vršenje funkcija i rad Državnog zbora. O raspolaganju ovim sredstvima Državni zbor odlučuje samostalno, dok se pri utvrđivanju i raspolaganju novčanim sredstvima poštuju principi iz oblasti javnih finansija, utvrđeni propisima koji uređuju tu oblast, dok poslove revizije u vezi sa trošenjem tih sredstava vrši Revizorski sud.

Državni zbor čine poslanici, izabrani u skladu sa zakonom kojim su uređeni izbori za Državni zbor. Njihov položaj, prava i obaveze, materijalni uslovi rada, kao i način pružanja stručne pomoći uređeni su zakonom kojim se reguliše položaj poslanika¹⁹.

Predsjednik Državnog zbora predstavlja Državni zbor, rukovodi njegovim radom i vrši druge poslove u skladu sa Ustavom, zakonom i Poslovníkom. Predsjednika poslanici biraju iz svojih redova, na način utvrđen Ustavom i Poslovníkom.

Državni zbor ima najviše **tri potpredsjednika**, koji pomažu predsjedniku u radu, i mijenjaju ga u slučaju odsustva ili spriječenosti. Potpredsjednike poslanici biraju iz svojih redova, na način utvrđen Poslovníkom.

Kolegijum predsjednika Državnog zbora čine predsjednik, potpredsjednici, šefovi klubova poslanika i poslanika nacionalnih zajednica. Kolegijum je savjetodavno tijelo predsjednika, koje odlučuje u slučajevima utvrđenim Poslovníkom i Zakonom o državnom zboru. Na predlog generalnog sekretara, kolegijum predsjednika usvaja finansijski plan Državnog zbora.

Generalni sekretar je funkcioner koga imenuje Državni zbor za period trajanja svog mandata, na način utvrđen Poslovníkom. Generalni sekretar je rukovodilac službe Državnog zbora, koji organizuje i koordinira njen rad, brine se o razvoju organizacije i rada, te vrši druge poslove i zadatke u skladu sa zakonom, Poslovníkom i drugim propisima.

Generalni sekretar utvrđuje **unutrašnju organizaciju službe**, oblasti rada organizacionih jedinica i sistematizaciju, kojom se definišu radna mjesta, njihovi nazivi i platni razredi, najviši platni razred radnog mjesta ili zvanja koje je moguće dostići, opis poslova radnog mjesta, kao i minimalne uslove, odnosno kvalifikacije za svako radno mjesto. Saglasnost na sistematizaciju daje Kolegijum predsjednika, osim u slučajevima kada se izmjene sistematizacije vrše u skladu sa zakonom, kao ni kada su u pitanju izmjene koje se odnose na manje od 15% radnih mjesta u određenoj kalendarskoj godini, ili ne zahtijevaju povećanje potrebnih finansijskih sredstava, bez obzira na broj radnih mjesta na koje se odnose.

Generalni sekretar može nadležnom radnom tijelu da predloži akt kojim se detaljnije uređuju materijalni i drugi uslovi za rad poslanika, ili, u slučajevima kada nije predlagач takvog akta, da dostavi svoje mišljenje o njemu. Kada su u pitanju prava generalnog sekretara na naknadu troškova, dopust, regres, penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i prava po prestanku mandata, primjenjuju se odredbe zakona kojim se utvrđuje status poslanika.

¹⁹ Zakon o poslancih, („Uradni list RS“, br. 112/05, 109/08, 39/11 i 48/12), <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO231> (4.12.2019)

Generalni sekretar ima **dva zamjenika**. Zamjenik generalnog sekretara upravlja sekretarijatom, koordinira rad organizacionih jedinica sekretarijata, i mijenja generalnog sekretara u njegovom odsustvu, u skladu sa ovlašćenjima generalnog sekretara. Zamjenik generalnog sekretara – direktor vodi direktorat, koordinira rad organizacionih jedinica direktorata, i mijenja generalnog sekretara u njegovom odsustvu, u skladu sa ovlašćenjima generalnog sekretara

Službu Državnog zbora čine sekretarijat, direktorat i druge službe koje vrše poslove kojima se obezbjeđuju uslovi za rad Državnog zbora. Sekretarijat vrši stručne i administrativne poslove u oblasti izvođenja sjednica Državnog zbora i njegovih radnih tijela, međunarodnih aktivnosti i protokola, kao i drugih aktivnosti Državnog zbora. Direktorat vrši prateće stručne i tehničke poslove neophodne za rad Državnog zbora.

Zakonodavno-pravna služba je stručno samostalna i nezavisna služba Državnog zbora. Njen poseban status i zadaci utvrđeni su Poslovníkom. Ova služba daje mišljenja o usklađenosti predloga zakona, drugih akata i amandmana sa Ustavom, pravnim sistemom, kao i o zakonodavno-tehničkim aspektima predloga. Rukovodioca zakonodavno-pravne službe imenuje nadležno radno tijelo na način utvrđen Poslovníkom.

U skladu sa zakonom kojim se uređuje položaj poslanika, uslovi za funkcionisanje klubova poslanika obezbjeđuju se u svakom mandatu Državnog zbora. U cilju pružanja stručne i administrativne pomoći poslanicima, obrazuju se **službe klubova poslanika**. Za svakog poslanika, poslaničkom klubu pripadaju sredstva za dodatnu stručnu i administrativnu pomoć. Visinu tih sredstava odlukom utvrđuje Državni zbor.

Sredstva koja klub poslanika nije iskoristio u prethodnoj godini mogu se koristiti u tekućoj godini prenošenjem nepotrošenih sredstava u budžet Državnog zbora za tekuću godinu. Ukupni iznos sredstava u finansijskom planu Državnog zbora za dodatnu stručnu i administrativnu pomoć uvećava se za iznos prenesenih sredstava. Ugovore o radu u službi kluba poslanika, kao i o drugim načinima upotrebe navedenih sredstava, zaključuje generalni sekretar, na predlog predsjednika kluba poslanika. Radna mjesta za pružanje dodatne stručne i administrativne pomoći se ne sistematizuju, i ne planiraju u okviru kadrovskog plana. Državnim službenicima na tim radnim mjestima osnovna zarada se utvrđuje klasifikovanjem u platni razred koji, imajući u vidu zahtjeve radnog mjesta, predlaže predsjednik kluba poslanika, bez obzira na odredbe zakona koji definiše sistem zarada u javnom sektoru, u dijelu kojim se uređuju osnovna zarada i napredovanje.

Zapošljavanje u klubovima poslanika vezano je za lično povjerenje poslanika. Ugovor o radu u klubu poslanika zaključuje se na određeno vrijeme, a najduže do isteka mandata aktuelnog saziva Državnog zbora. Radni odnos u klubovima poslanika može se zasnovati bez javnog konkursa, ili oglašavanja slobodnog radnog mjesta. Državni službenici zaposleni u službi Državnog zbora mogu biti preraspoređeni u službu kluba poslanika uz sopstvenu saglasnost. Zakonom o Državnom zboru takođe su detaljnije uređene određene pojedinosti koje se tiču zaposlenih u službama klubova poslanika, uključujući njihovu zaradu i prestanak radnog odnosa. Sve odredbe koje se primjenjuju na zaposlene u stručnim službama klubova poslanika takođe se odnose i na radna mjesta u kabinetu predsjednika Državnog zbora koja su vezana za lično povjerenje predsjednika.

U granicama i obimu svoje zakonodavne funkcije, Državni zbor može **prikupljati i obrađivati lične podatke** o učesnicima u zakonodavnom postupku i drugim postupcima za koje je nadležan. Prilikom razmatranja akata, lično ime ovih lica može se objavljivati i na internet stranici Državnog zbora. Državni zbor prikuplja i podatke o licima koja imaju

status inicijatora ili predlagača u skladu sa Ustavom ili zakonom, kao i o podnosiocima peticija i drugih inicijativa od javnog interesa.

U granicama i obimu svoje izborne funkcije, Državni zbor prikuplja i obrađuje lične podatke o predlagačima i kandidatima u procesima izbora i imenovanja koje spadaju u njegovu nadležnost. U postupcima izbora i imenovanja prikupljaju se lični podaci o predlagaču (lično ime, adresa i svojeručni potpis), kao i lični podaci o kandidatima (lično ime, kontaktni podaci, svojeručni potpis i drugi podaci o ispunjavanju uslova za vršenje javne funkcije ili položaja, u skladu sa zakonom.

Državni organi, organi jedinica lokalne samouprave, nocioci javnih ovlašćenja, javne agencije, javnih fondova, javnih ustanova i drugi organi javnog prava (tj. subjekti javnog sektora) dužni su da Državnom zboru na njegov zahtjev besplatno prosljede lične i druge podatke, kao i obavještenja i pojašnjenja, potrebna za vršenje poslova iz njegove nadležnosti. Državni zbor može prikupljati i obrađivati lične podatke pribavljene na ovaj način. Takođe, Državni zbor u svrhu vršenja svojih funkcija može prikupljati i obrađivati lične podatke koje su im sami saopštili ili dostavili subjekti javnog sektora. Kako bi se osigurala bezbjednost i nesmetano funkcionisanje Državnog zbora, Državni zbor obrađuje i lične podatke pojedinaca, u mjeri u kojoj je to neophodno za obavljanje drugih poslova ili aktivnosti koje se vrše u javnom interesu.

Radno vrijeme službe Državnog zbora utvrđuje generalni sekretar. Prijem materijala i pošte vrši se radnim danima između 8 i 16 časova. Ako je posljednji dan zakonski određenog roka za podnošenje prijava neradni dan (subota, nedjelja ili praznik), tog dana se obezbjeđuje njihov prijem u toku navedenog radnog vremena.

Rad van radnog vremena moguć je ako je to potrebno zbog vršenja poslova potrebnih za nesmetano ili neprekidno funkcionisanje Državnog zbora, koje nije moguće odložiti. Državnim službenicima mora se garantovati odmor između uzastopnih radnih dana (dnevni odmor), kao i sedmični odmor, u skladu sa zakonom koji uređuje radne odnose.

Obezbjeđenje Državnog zbora, u skladu sa pravilima policijske struke i na način koji određuje Kolegijum, vrši policija, koja o vršenju svojih poslova i mjerama bezbjednosti izvještava predsjednika.

Prije sprovođenja **interne istrage**, ili ispitivanja elektronskih i povezanih uređaja, kao i nosilaca elektronskih podataka u prostorijama Državnog zbora, predsjednik se obavještava o tome da je sud naredio istragu. Prilikom sprovođenja istrage može biti prisutan predstavnik Državnog zbora, dok u slučajevima istrage u prostorijama kluba poslanika, istražne komisije ili radnog tijela nadležnog za nadzor nad obavještajno-bezbjednosnim službama, može prisustvovati predstavnik kluba poslanika ili radnog tijela u čijim prostorijama se vrši istraga.

Državni zbor saraduje sa predstavničkim tijelima drugih država, međunarodnom parlamentarnim institucijama, međunarodnim organizacijama i međunarodnim organima. Način sprovođenja **međunarodne saradnje** utvrđuje Kolegijum predsjednika.

Kada je riječ o **radu Državnog zbora u ratnom i vanrednom stanju**, Državni zbor, na predlog Vlade, proglašava i ukida ratno ili vanredno stanje u državi, i usvaja i ukida hitne mjere. Ako predsjednik Državnog zbora utvrdi da se Državni zbor ne može sastati iz razloga koji onemogućavaju sazivanje ili održavanje sjednice, o tome bez odlaganja obavještava Vladu i predsjednika države. Vlada i predsjednik se na istovjetan način obavještavaju o prestanku ovih razloga. Sa drugestrane, Vlada obavještava predsjednika Državnog zbora i svim okolnostima koje ukazuju na mogućnost velike i opšte prijetnje

opstanku države, kao i o okolnostima koje zahtijevaju upotrebu odbrambenih snaga, kao i o njihovom prestanku.

2.4 Srbija

Funkcionisanje i unutrašnja organizacija Narodne Skupštine Republike Srbije do 2010. godine bili su uređeni posebnim aktom, odnosno poslovníkom o radu. Međutim, na predlog grupe poslanika Narodna skupština usvojila je i zakon o parlamentu. Na dnevnom redu Prvog vanrednog zasijedanja Narodne skupštine Republike Srbije 23. februara 2010. godine jedina tačka bila je razmatranje Predloga zakona o Narodnoj skupštini, koji je podnijela grupa od 128 poslanika. Tom prilikom je, u ime predlagača, poslanika iz nekoliko klubova poslanika, šefica kluba poslanika „Za evropsku Srbiju“ Nada Kolundžija istakla da je snažan i nezavisan parlament pretpostavka za razvoj demokratskog društva, te da pravni osnov za usvajanje zakona o parlamentu predstavlja Ustav Srbije. Nakon završetka razmatranja, Narodna skupština je većinom glasova usvojila Predlog zakona o Narodnoj skupštini 26. februara 2010. godine. Osim toga, poslanici su većinom glasova utvrdili da postoje naročito opravdani razlozi da Zakon o Narodnoj skupštini stupi na snagu ranije od osmog dana po objavljivanju u Službenom glasniku Republike Srbije.²⁰ Jedna od važnih novina koje predviđa Zakon o Narodnoj skupštini je finansijska autonomija, odnosno mogućnost Narodne skupštine da samostalno upravlja sopstvenim sredstvima za rad.

Zakonom o Narodnoj skupštini²¹ utvrđuju su položaj, nadležnost, organizacija i način rada i odlučivanja, položaj, prava i dužnosti poslanika, amblemi, simboli, obilježja, odnos Narodne skupštine prema drugim državnim organima, međunarodna saradnja, upravljanje imovinom koju koristi Skupština, finansiranje, položaj Službe i ostala pitanja od značaja za rad Narodne skupštine.

Pitanja u vezi sa organizacijom i načinom rada Narodne skupštine, postupcima za donošenje akata Narodne skupštine i drugim postupcima, funkcionisanjem i nadležnostima radnih tijela, kao i druga pitanja koja nijesu uređena ovim zakonom, uređuju se *Poslovníkom Narodne skupštine*²² i drugim aktima Narodne skupštine. Poslovník i Zakon o Narodnoj skupštini uglavnom uređuju ista pitanja, s tim što su određene parlamentarne procedure kao na primjer, izbor predsjednika i potpredsjednika, djelokrug radnih tijela i postupci za donošenje akata detaljnije razrađene u Poslovníku.

U skladu sa Zakonom, Narodna skupština je najviše predstavničko tijelo i nosilac ustavotvorne i zakonodavne vlasti u Republici Srbiji koju predstavlja predsjednik Narodne skupštine, sa sjedištem u Beogradu. Narodna skupština ima pečat i njen rad je javan. U okviru svojih nadležnosti Narodna skupština vrši predstavničku, zakonodavnu, izbornu i kontrolnu funkciju.

Narodna skupština donosi: zakon, budžet, završni račun, plan razvoja, prostorni plan, poslovník, strategiju, deklaraciju, rezoluciju, preporuku, odluku, zaključak i autentično tumačenje zakona. Pored toga, nadležni odbor Narodne skupštine donosi akt kojim se

²⁰ Прво ванредно заседање Народне скупштине Републике Србије у 2010. години, http://www.parlament.gov.rs/%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%BE_%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5.4380.43.html (11.12.2019)

²¹ Zakon o Narodnoj skupštini ("Sl. glasnik RS", br. 9/2010), https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_narodnoj_skupstini.html (4.12.2019)

²² Poslovník Narodne skupštine, [http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovník-\(precisceni-tekst\)/ceo-poslovník-\(precisceni-tekst\).1423.html](http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovník-(precisceni-tekst)/ceo-poslovník-(precisceni-tekst).1423.html) (4.12.2019)

uređuju jedinstvena metodološka pravila za izradu propisa, koja nadležni organi primjenjuju pri izradi prijedloga zakona i drugih akata, koje donosi Narodna skupština.

Kada je u pitanju **javnost rada** Narodne skupštine, ona se obezbjeđuje: stvaranjem uslova za televizijske i internet prenose sjednica Narodne skupštine, konferencijama za novinare, izdavanjem zvaničnih saopštenja, omogućavanjem praćenja rada Narodne skupštine od strane predstavnika sredstava javnog informisanja, posmatrača domaćih i međunarodnih udruženja i organizacija i zainteresovanih građana, uvidom u dokumentaciju i arhivu Narodne skupštine, uvidom u stenografske bilješke i zapisnike sa sjednica Narodne skupštine, na internet stranicama Narodne skupštine i na druge načine, u skladu sa zakonom i Poslovníkom. Međutim, javnost se može isključiti odlukom Narodne skupštine, u skladu sa zakonom i Poslovníkom. Javnost je informisana o predlogu dnevnog reda, datumu, vremenu i mjestu održavanja sjednice Narodne skupštine, osim u slučajevima kada je to zakonom drugačije uređeno. Sa druge strane, sjednice radnih tijela Narodne skupštine su javne, osim u slučaju da radno tijelo odluči da zatvori sjednicu za javnost. U tom smislu, informacije sa sjednica Narodne skupštine ili radnih tijela zatvorenih za javnost ne mogu se davati bez posebnog odobrenja Narodne skupštine, odnosno odobrenja radnog tijela.

U pogledu **konstituisanja Skupštine**, Narodna skupština na prvoj sjednici potvrđuje mandate poslanika, po postupku utvrđenom Poslovníkom. Na prvoj sjednici Narodne skupštine vrši se izbor predsjednika i potpredsjednika i imenovanje generalnog sekretara Narodne skupštine. Narodna skupština je konstituisana potvrđivanjem mandata dvije trećine poslanika. Nakon donošenja odluke o potvrđivanju mandata poslanici polažu zakletvu. Takođe, Narodna skupština bira članove radnih tijela Narodne skupštine i stalnih parlamentarnih delegacija u međunarodnim institucijama.

Kada je riječ o **organizaciji Skupštine**, predsjednik Narodne skupštine bira se iz reda poslanika na predlog najmanje 30 poslanika, tajnim ili javnim glasanjem. O načinu izbora predsjednika Narodne skupštine odlučuje Narodna skupština a postupak izbora predsjednika uređuje se Poslovníkom. Predsjednika Narodne skupštine, u slučaju privremene spriječenosti ili odsutnosti, zamjenjuje jedan od potpredsjednika Narodne skupštine, u skladu sa Poslovníkom. Takođe, u cilju koordinacije rada i obavljanja konsultacija u vezi sa radom Narodne skupštine, predsjednik saziva **kolegijum Narodne skupštine**. Kolegijum čine predsjednik i potpredsjednici Narodne skupštine i predsjednici poslaničkih grupa u Narodnoj skupštini. Sastancima kolegijuma mogu prisustvovati i lica koja nijesu članovi kolegijuma, na poziv predsjednika Narodne skupštine.

U skladu sa Zakonom, Narodna skupština može obrazovati **stalna i privremena radna tijela**. Stalna radna tijela su odbori, dok su privremena radna tijela anketni odbori i komisije. Odbori se obrazuju u cilju razmatranja predloga zakona i drugih akata podnijetih Narodnoj skupštini, sagledavanja stanja vođenja politike Vlade, praćenja izvršavanja zakona i drugih opštih akata od strane Vlade i drugih državnih organa i tijela, kao i za razmatranja drugih pitanja iz nadležnosti Narodne skupštine. U cilju razmatranja pojedinih pitanja iz svog djelokruga i pripreme predloga o tim pitanjima, odbor može obrazovati pododbor, a predsjednik odbora može obrazovati posebnu radnu grupu. S druge strane, privremeno radno tijelo se može obrazovati u cilju sagledavanja stanja u određenoj oblasti i utvrđivanja činjenica o pojedinim pojavama ili događajima.

Imenovana lica u Narodnoj skupštini su generalni sekretar Narodne skupštine i zamjenik generalnog sekretara Narodne skupštine. Generalnog sekretara imenuje Narodna

skupština, na predlog predsjednika Narodne skupštine. Generalni sekretar pomaže predsjedniku i potpredsjednicima Narodne skupštine u pripremanju sjednica Narodne skupštine, stara se o sprovođenju odluka i zaključaka Narodne skupštine, rukovodi Službom i vrši druge poslove utvrđene zakonom i Poslovníkom. Generalni sekretar je za svoj rad odgovoran Narodnoj skupštini i predsjedniku Narodne skupštine. Generalni sekretar ima zamjenika koji mu pomaže u radu i zamjenjuje ga u slučaju njegovog odsustva ili spriječenosti. Zamjenika generalnog sekretara imenuje Narodna skupština, na predlog generalnog sekretara uz saglasnost predsjednika Narodne skupštine a za svoj rad odgovoran je Narodnoj skupštini, predsjedniku Narodne skupštine i generalnom sekretaru.

U pogledu **prava i dužnosti poslanika**, Zakonom je predviđeno da poslanik stiče prava i dužnosti utvrđene Ustavom i zakonom danom potvrđivanja mandata. Poslaniku se izdaje poslanička legitimacija koja predstavlja javnu ispravu kojom poslanik dokazuje poslanički status i na osnovu koje ostvaruje prava utvrđena Ustavom, zakonom i Poslovníkom. Poslanik se opredjeljuje, istupa i glasa po sopstvenom uvjerenju i uživa imunitet u skladu sa Ustavom i zakonom. Za usmeno ili pismeno izraženo mišljenje ili glasanje u vršenju svoje poslaničke funkcije poslanik ne može biti pozvan na krivičnu ili drugu odgovornost. Poslanik ne može istovremeno obavljati drugu javnu funkciju ili profesionalnu djelatnost nespojivu sa poslaničkom funkcijom a funkcija koja je nespojiva sa poslaničkom funkcijom poslaniku prestaje na dan potvrđivanja poslaničkog mandata. Poslanik ima pravo na platu, naknade i druga primanja u skladu sa zakonom i drugim aktom, pri čemu poslanik koji ostvaruje platu u Narodnoj skupštini ima pravo na naknadu plate po prestanku poslaničke funkcije u visini plate koju je imao na dan prestanka funkcije, a najduže šest mjeseci. Ovo pravo se može produžiti do sticanja prava na penziju, ali ne duže od šest mjeseci.

Kada je riječ o **načinu rada**, rad Narodne skupštine i radnih tijela odvija se na sjednicama. Narodna skupština se sastaje u dva redovna zasijedanja godišnje od kojih prvo redovno zasijedanje počinje prvog radnog dana u martu, a drugo redovno zasijedanje prvog radnog dana u oktobru. Redovno zasijedanje ne može trajati duže od 90 dana. Takođe, Narodna skupština sastaje se u vanredno zasijedanje na zahtjev najmanje jedne trećine poslanika ili na zahtjev Vlade, sa unaprijed utvrđenim dnevnim redom. Narodna skupština sastaje se bez poziva poslije proglašenja ratnog ili vanrednog stanja. Predsjednik Narodne skupštine može, povodom državnih i međunarodnih praznika, sazvati svečanu sjednicu Narodne skupštine i pozvati predsjednika Republike, predsjednika Vlade, predstavnike drugih organa i organizacija iz zemlje i inostranstva da se obrate Narodnoj skupštini. Predsjednik Narodne skupštine može sazvati i posebnu sjednicu na kojoj se Narodnoj skupštini može obratiti predsjednik Republike, predsjednik ili predstavnik strane države, predstavnik parlamenta strane države ili predstavnik međunarodne organizacije. Na poziv predsjednika Narodne skupštine, Narodnoj skupštini se mogu obratiti, u zavisnosti od pitanja o kojem se raspravlja, i predstavnici drugih organa, organizacija i tijela. Prilikom odlučivanja, usvajanja zapisnika sa sjednice, utvrđivanja dnevnog reda, na prvoj sjednici Narodne skupštine i u drugim slučajevima predviđenim Ustavom, zakonom i Poslovníkom, neophodno je prisustvo većine od ukupnog broja svih poslanika.

Imovina i finansiranje

U cilju vršenja nadležnosti, Narodna skupština koristi sredstva obezbijeđena u budžetu Republike Srbije i sredstva u svojini Republike Srbije. Narodna skupština upravlja imovinom koja joj je neophodna za ostvarivanje nadležnosti a generalni sekretar je odgovoran za zakonito upravljanje imovinom. Poslanici, imenovana i postavljena lica, kao

i zaposleni u Službi Narodne skupštine odgovorni su da u obavljanju funkcija, odnosno poslova, savjesno i namjenski postupaju sa imovinom koju koristi Narodna skupština.

Evidentiranje imovine i druga pitanja od značaja za upravljanje imovinom uređuju se aktom nadležnog odbora Narodne skupštine. Narodna skupština samostalno utvrđuje i raspolaže sredstvima za rad Narodne skupštine a skupštinski budžet predstavlja sastavni dio budžeta Republike Srbije. Vlada ne može bez saglasnosti predsjednika Narodne skupštine obustaviti, odložiti ili ograničiti izvršavanje skupštinskog budžeta. Generalni sekretar je nalogodavac za korišćenje sredstava skupštinskog budžeta a postupak za utvrđivanje skupštinskog budžeta uređuje se Zakonom o Narodnoj skupštini i Poslovníkom.

Generalni sekretar priprema predlog skupštinskog budžeta u skladu sa zakonom kojim se uređuje budžetski sistem i Poslovníkom i podnosi ga nadležnom odboru Narodne skupštine. Nadležni odbor Narodne skupštine utvrđuje predlog skupštinskog budžeta i dostavlja ga ministarstvu nadležnom za finansije na mišljenje. Ministar nadležan za finansije dostavlja obrazloženo mišljenje o pomenutom predlogu nadležnom odboru Narodne skupštine i neposredno se izjašnjava na sjednici nadležnog odbora Narodne skupštine, u cilju postizanja saglasnosti.

U slučaju postizanja saglasnosti, nadležni odbor Narodne skupštine utvrđuje skupštinski budžet, koji ministarstvo nadležno za finansije bez izmjena uključuje u nacrt budžeta Republike Srbije, a Vlada bez izmjena u predlog zakona o budžetu Republike Srbije.

Ukoliko se ne postigne saglasnost između nadležnog odbora Narodne skupštine i ministarstva nadležnog za finansije, ministarstvo nadležno za finansije predlog skupštinskog budžeta bez izmjena uključuje u nacrt budžeta Republike Srbije, a Vlada bez izmjena u predlog zakona o budžetu Republike Srbije. U tom slučaju, Vlada u obrazloženju predloga zakona navodi razloge zbog kojih ministarstvo nadležno za finansije smatra da predlog skupštinskog budžeta nije prihvatljiv.

Kontrola izvršenja skupštinskog budžeta sprovodi se u skladu sa propisima o budžetskoj inspekciji i državnoj reviziji. Internu kontrolu izvršenja skupštinskog budžeta sprovodi interni revizor u Narodnoj skupštini, u skladu sa planom vršenja kontrole. Interni revizor je za svoj rad odgovoran generalnom sekretaru a izvještaj o svom radu podnosi nadležnom odboru Narodne skupštine i generalnom sekretaru najmanje jednom godišnje.

Generalni sekretar podnosi nadležnom odboru Narodne skupštine tromjesečne izvještaje o korišćenju i raspolaganju sredstvima za rad Narodne skupštine, dok nadležni odbor podnosi Narodnoj skupštini godišnji izvještaj o korišćenju i raspolaganju sredstvima za rad Narodne skupštine.

Stručne i druge poslove za potrebe Narodne skupštine obavlja **Služba Narodne skupštine** kojom rukovodi generalni sekretar a koji, rukovođenju radom Službe, ima položaj funkcionera koji rukovodi državnim organom. Organizacija i rad Službe Narodne skupštine uređuje se odlukom Narodne skupštine, na predlog nadležnog odbora Narodne skupštine. O unutrašnjem uređenju i sistematizaciji radnih mjesta u Službi generalni sekretar donosi pravilnik, uz saglasnost nadležnog odbora Narodne skupštine. Osim toga, generalni sekretar donosi pravilnike, odluke, naredbe, uputstva i rješenja. Pored pomenutih akata, generalni sekretar donosi i kadrovski plan Službe, godišnji plan rada Službe i višegodišnji plan razvoja Službe.

Takođe, Zakonom su regulisana i pitanja poput odnosa Narodne skupštine i predsjednika Republike, Vlade, Ustavnog suda kao i drugih državnih organa, organizacija i tijela te

međunarodne saradnje koju Narodna skupština ostvaruje u okviru svojih nadležnosti u cilju očuvanja i razvoja mira, dobrosusjedskih odnosa i ravnopravne saradnje sa svim narodima i državama svijeta, odnosno parlamentarne saradnje sa predstavničkim tijelima drugih država.

3. PARLAMENTI U KOJIMA SE POSLOVNIK USVAJA U FORMI ZAKONA

U nastavku rada predstavljene su informacije o parlamentima koji usvajaju poslovnik u obliku zakona i pregled ključnih pitanja definisanih poslovniciima.

Organizacija rada Donjeg doma Parlamenta **Austrije** uređena je *Federalnim zakonom o Poslovniku Donjeg doma*²³. Federalnim zakonom regulisana su pitanja poput konstituisanja Donjeg doma, prava i obaveza poslanika, prava i obaveza predsjednika, potpredsjednika i generalnog sekretara, prava i obaveza članova savezne vlade, predsjednika Suda revizora i članova kancelarije ombudsmana, razmatranja predloga zakona na odborima, formiranja odbora i njihove nadležnosti, razmatranja predloga zakona na plenarnoj sjednici, razmatranja pitanja u vezi sa Evropskom unijom, poslaničkih pitanja, parlamentarnih saslušanja, razmatranja peticija i inicijativa građana, te održavanja reda na sjednicama. Osim toga, *Ustavom Austrije*²⁴ je, pored nadležnosti Parlamenta i opisane procedure usvajanja zakona, definisan i rad parlamentarne službe. U tom kontekstu, služba se nalazi u nadležnosti predsjednika Donjeg doma i odgovorna je, između ostalog, za pružanje podrške funkcionisanju Parlamenta i obavljanje administrativnih poslova u okviru nadležnosti Parlamenta. U Donjem domu Parlamenta Austrije rad anketnih odbora takođe je definisan i to *Poslovníkom o radu anketnih odbora*.

Način i organizacija rada Donjeg doma Parlamenta **Češke** uređeni su *Zakonom o Poslovniku Donjeg doma Parlamenta Češke*²⁵ koji uređuje pitanja mandata poslanika, konstituisanja Parlamenta, uloge i nadležnosti predsjednika i potpredsjednika, radnih tijela Parlamenta, razmatranja predloga zakona i drugih akata, uključujući i predlog zakona o budžetu, objavljivanja zakona, interpelacije, formiranja političkih grupa, odnosa sa vladom i ostalim državnim organima, razmatranja pitanja u vezi sa Evropskom unijom, razmatranja peticija i predloga građana, razmatranja predloga zakona o budžetu, razmatranja međunarodnih ugovora kao i pitanja koja se tiču službe Parlamenta i parlamentarne garde koja je nadležna za održavanje zaštite i reda u zgradi Parlamenta. Sastavni dio pomenutog zakona su *Poslovník o radu anketnih odbora* i *Pravila izborne procedure* koja se primjenjuje na izbore koje sprovodi Donji dom Parlamenta Češke i imenovanja koja zahtijevaju saglasnost Donjeg doma. Osim toga, nadležnosti Predstavničkog doma i Senata i prava i obaveze poslanika detaljno su predviđene *Ustavom Češke*²⁶.

Organizacija rada Parlamenta **Estonije** regulisana je *Zakonom o internim pravilima i procedurama u Parlamentu Estonije*²⁷. Zakon definiše procedure u vezi sa konstituisanjem Parlamenta i sazivanja sjednice, izborom i mandatom predsjednika i potpredsjednika, procedurama formiranja odbora i nadležnostima odbora, procedurama razmatranja zakona i drugih akata, procedurama glasanja, procedurama razmatranja i usvajanja državnog budžeta, procedurama formiranja parlamentarnih grupa, procedurama za izmjene Ustava, odnosom sa vladom, interpelacijom i poslaničkim pitanjima,

²³ Federal Law on the Rules of Procedure of the Austrian National Council, Rules of Procedure Law of 1975 Promulgations: BGBl. [Federal Law Gazette] No. 410/1975 as amended by BGBl. Nos 302/1979, 353/1986, 720/1988, 569/1993, 438/1996 and BGBl. I Nos 131/1997, 163/1998, 29/2005, 31/2009, 11/2010, 12/2010, 114/2011, 66/2012, 31/2013, 131/2013, 132/2013, 6/2014, 99/2014, 62/2015 and 41/2016 <https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOGNR/index.shtml> (9.12.2019)

²⁴ Federal Constitutional Law https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf (9.12.2019)

²⁵ Act no. 90/1995 Coll. of April 19, 1995 on the Rules of Procedure of the Chamber of Deputies http://www.psp.cz/en/docs/laws/1995/90_index.html (9.12.2019)

²⁶ The Constitution of the Czech Republic, <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html#> (9.12.2019)

²⁷ Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act [RT I 2007, 44, 316 - entry into force 14.07.2007] <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide> (9.12.2019)

procedurama razmatranja pitanja u vezi sa Evropskom unijom, procedurama održavanja referenduma, kao i pitanjima u vezi sa službom Parlamenta.

U Parlamentu **Letonije**, interne procedure, organizacija i način rada uređeni su *Poslovníkom*²⁸ koji se usvaja u formi zakona. Poslovníkom su definisana pitanja poput mandata poslanika, izbora predsjednika i potpredsjednika, izbora, imenovanja i razrješenja javnih funkcionera, sazivanja i rada na sjednici, razmatranja predloga zakona i drugih akata, odnosa sa vladom, procedure glasanja, nadležnosti odbora, procedure razmatranja i usvajanja predloga budžeta države, budžeta Parlamenta i upravljanja budžetom, razmatranja pitanja u vezi sa Evropskom unijom, te formiranja parlamentarnih grupa. Osim toga, sastavni dio Poslovníka čini i Etički kodeks poslanika.

*Zakon o Poslovníku u Parlamentu Slovačke*²⁹ uređuje pitanje organizacije i načina rada Parlamenta i to: sazivanje sjednica Parlamenta, verifikacija mandata, izbor predsjednika i potpredsjednika, konflikt interesa, razmatranje predloga zakona i drugih akata, formiranje odbora i njihove nadležnosti, formiranje poslaničkih grupa, odnos sa vladom i ostalim institucijama, izbor i razrješenje javnih funkcionera, nadzorne aktivnosti, uključujući interpelacije i poslanička pitanja, kao i pitanja koja se tiču Službe Parlamenta i Parlamentarnog instituta. Osim toga, ključna pitanja koja se tiču nadležnosti i organizacije rada Parlamenta definisana su *Ustavom Slovačke*³⁰.

Organizacija rada Parlamenta **Švedske** regulisana je *Zakonom o Parlamentu*³¹. Zakon o Parlamentu definiše procedure koje se odnose na organizaciju i funkcionisanje Parlamenta, pa su u tom smislu obuhvaćena pitanja u vezi sa konstituisanjem Parlamenta; sjednicama Parlamenta (početak, otvaranje, tok sjednice, prekid sjednice, pravo na riječ, održavanje reda na sjednici itd.); pravima i dužnostima poslanika; nadležnostima predsjednika, potpredsjednika, kolegijuma i Konferencije predsjednika, odbora, njihovog djelokruga rada, saradnje i podjele nadležnosti među odborima; nadzorne uloge Parlamenta (interpelacije i pitanja ministrima); izborom parlamentarnog ombudsmana, članova međunarodnih delegacija, članova Glavnog savjeta Švedske centralne banke, glavnih revizora pri Nacionalnoj revizorskoj instituciji te osnivanjem i izborom članova Parlamentarnog savjeta Nacionalne revizorske institucije; izborom i nadležnostima generalnog sekretara, te službom Parlamenta.

²⁸ Rules of Procedure of the Saeima

<https://www.saeima.lv/en/about-saeima/work-of-the-saeima/rules-of-procedure/> (9.12.2019)

²⁹ Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov,

https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_rokovaci-poriadok-20190821.pdf (9.12.2019)

³⁰ ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY,

https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_ustava_20190822.pdf (9.12.2019)

³¹ The Riksdag Act (2014:801),

<https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-riksdag-act-2015.pdf> (4.12.2019)

IZVORI INFORMACIJA

Act no. 90/1995 Coll. of April 19, 1995 on the Rules of Procedure of the Chamber of Deputies
http://www.psp.cz/en/docs/laws/1995/90_index.html

Act XXXVI of 2012 on the National Assembly on 16 April 2012,
<https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Act+XXXVI+of+2012+on+the+National+Assembly/b53726b7-12a8-4d93-acef-140feef44395>

Basic Law for the Federal Republic of Germany, <https://www.btg-bestellservice.de/pdf/80201000.pdf>

Деловник на Собранието на Република Македонија,
<https://www.sobranie.mk/content/Delovnik%20na%20RM/DelovniknaSRMPrecistentekstAvgust13.pdf>

Federal Constitutional Law, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1930_1/ERV_1930_1.pdf

Federal Law on the Rules of Procedure of the Austrian National Council, Rules of Procedure Law of 1975 Promulgations: BGBl. [Federal Law Gazette] No. 410/1975 as amended by BGBl. Nos 302/1979, 353/1986, 720/1988, 569/1993, 438/1996 and BGBl. I Nos 131/1997, 163/1998, 29/2005, 31/2009, 11/2010, 12/2010, 114/2011, 66/2012, 31/2013, 131/2013, 132/2013, 6/2014, 99/2014, 62/2015 and 41/2016
<https://www.parlament.gv.at/ENGL/PERK/RGES/GOGNR/index.shtml>

Gesetz über die Rechtsverhältnisse der Mitglieder des Deutschen Bundestages (Abgeordnetengesetz - AbgG)
<https://www.gesetze-im-internet.de/abgg/BJNR102970977.html#BJNR102970977BJNG000101307>

Hungarian National Assembly, General information: The organisation of the National Assembly (Act on the National Assembly)
<https://www.parlament.hu/web/house-of-the-national-assembly/forming-the-national-assembly>

Извештај за работата на Собранието на Република Македонија за периодот 01.01/2009 - 31.12/2009
<http://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/Godisen%20izvestaj%202009%200.pdf>

Marijana Pajvančić „Parlamentarno pravo”, Fondacija Konrad Adenauer, Beograd, 2008.

Poslovnik Hrvatskog sabora, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_06_81_1709.html

Poslovnik Narodne skupštine Republike Srbije, [http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovnik-\(precisceni-tekst\)/ceo-poslovnik-\(precisceni-tekst\).1423.html](http://www.parlament.gov.rs/narodna-skupstina-/vazna-dokumenta/poslovnik-(precisceni-tekst)/ceo-poslovnik-(precisceni-tekst).1423.html)

Poslovnik Skupštine Crne Gore ("Sl. list CG" broj 59/17),
http://skupstina.me/images/dokumenti/Poslovnik_-_pre%C4%8Di%C5%A1%C4%87eni_tekst.pdf

Pravna enciklopedija, Savremena administracija, 1979, Beograd

Predlog mnenja o Predlogu zakona o Državnem zboru - prva obravnava
https://www.iusinfo.si/Priloge/PRIPDZ/PRIPDZ101E0715VIIIIN9_7_1.PDF

Прво ванредно заседање Народне скупштине Републике Србије у 2010. години,
http://www.parlament.gov.rs/%D0%9F%D1%80%D0%B2%D0%BE_%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D1%9A%D0%B5_%D0%9D%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B5.4380.43.html

Resolution 10/2014. (II. 24.) OGYon certain provisions of the Rules of Procedure,
<https://www.parlament.hu/documents/125505/138409/Resolution+on+certain+provisions+of+the+Rules+of+Procedure/968f2e08-f740-4241-a87b-28e6dc390407>

Riigikogu Rules of Procedure and Internal Rules Act [RT I 2007, 44, 316 - entry into force 14.07.2007]
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/518112014003/consolide>

Rules of Procedure for Parliamentary Investigating Committees,
[https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Austria_Standing%20Order%20of%20the%20Parliament_1975_\(as%20amended\)_en.pdf](https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Austria_Standing%20Order%20of%20the%20Parliament_1975_(as%20amended)_en.pdf)

Rules of Procedure of the Saeima, <https://www.saeima.lv/en/about-saeima/work-of-the-saeima/rules-of-procedure/>

The Constitution of Finland 11 June 1999 (731/1999, amendments up to 817/2018 included)
<https://www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>

The Constitution of the Czech Republic, <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html#>

The Constitution of the Republic of Poland of 2nd April, 1997,
<https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm>

The Fundamental Law of Hungary (25 April 2011)
https://www.kormany.hu/download/f/3e/61000/TheFundamentalLawofHungary_20180629_FIN.pdf

The Riksdag Act (2014:801), <https://www.riksdagen.se/globalassets/07.-dokument--lagar/the-riksdag-act-2015.pdf>

Ustav Crne Gore („Službeni list Crne Gore”, br. 001/07 od 25.10.2007, 038/13 od 02.08.2013),
<http://skupstina.me/images/dokumenti/ustav-crne-gore.pdf>

ÚSTAVA SLOVENSKEJ REPUBLIKY,
https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_ustava_20190822.pdf

USTAWA z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora,
<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19960730350/U/D19960350Lj.pdf>

Zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 350/1996 Z. z. o rokovacom poriadku Národnej rady Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov, https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/zd_rokovaci-poriadok-20190821.pdf

Zakon o Državnem zboru („Uradni list RS“ br. 66/19), https://www.dz-rs.si/wps/portal/Home/ODrzavnemZboru/ZakonODrzavnemZboru!/ut/p/z1/04_Sj9CPykssy0xPLMnMz0vMAfljo8zinfyCTD293Q0N_E1DTA0CXQ0twowsQw0t_I31wwkpiAJKG-AAjgb6BbmhigAsr1yv/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Zakon o Narodnoj skupštini (“Sl. glasnik RS”, br. 9/2010),
https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_narodnoj_skupstini.html

Zakon o poslancih, („Uradni list RS“, br. 112/05, 109/08, 39/11 i 48/12),
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO231>

Zakon o pravima i dužnostima zastupnika u Hrvatskom saboru (NN 55/00, 107/01, 86/09, 86/09, 91/10, 49/11, 12/12, 102/14, 44/17) <https://www.zakon.hr/z/462/Zakon-o-pravima-i-du%C5%BEnostima-zastupnika-u-Hrvatskom-saboru>

Закон за Собранието на Република Македонија,
<https://www.sobranie.mk/WBStorage/Files/ZAKON%20ZA%20SOBRANIETO%20NA%20RM.pdf>